

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 15. У Сомбору 15. августа 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

НАСТАВА У ГРАМАТИЦИ.

Ваква треба да су главна својства граматичке наставе, да иста дајући средства за решавање језикословних тешкоћа уједно развија интелектуалну и моралну снагу у ученика? Задаћа добре граматичке наставе је да с једне стране упозна децу са корисним правилима, са начелима, са чешћим применама, а с друге стране да им изоштри њихове подобности, да их научи да мисле. То је двоструко гледиште, с ког ћемо да посматрамо питање, које је горе постављено.

I. Настава из граматике мора да буде у истини корисна за ученике. Основна школа нема задаћу, да учи сва правила, што су их изумели граматичари. Многа од тих правила немају никакве практичке вредности за наше ученике, који морају од тринаест година а често и пре да промену пера са мотиком или оруђем свог запата. На што би им све те примедбе, све те многобројне изнимке, којима им врло често мучише памтење и забуњиваше разум? Њима је од потребе што простија и што методичнија граматика, која се обзира на неоспорне чињенице језика. Учитељ ваља дакле да направи избор: његова настава узеће у обзир само главна правила, која ће бити од истинске користи за његове ученике, а неће се задржавати код питања без практичке вредности, која се ретко употребују и у погледу којих се увек не слажу ни сами граматичари. Он треба да зна да се задржи у смерном кругу ученичких потреба и да је непријатељ оне методе, која умножава правила до у бесконачност, те прави учење граматике сухопарним, неблагодарним и незанимивим.

II. Није довољно да предмет наставе буде користан за ученике, нужно је још да учитељ употреби сва прописана сред-

ства, да се настава добро схвати. Наочигледност је најприпознатије средство, којим се долази до разумевања. *Наочигледност* је дакле друго својство, које мора да има настава у граматичи. Без наочигледности је настава у граматичи неизбежно машинална, сухопарна и јалова, јер кљукати главу деци несхваћеним правилма, апстрактним формулама, пре је кадро да им скучи њихове подобности, а не да им даде полет. Једина рацијонална метода је дакле метода чињеница; метода, која прелази са праксе на теорију, с примера на правила, с конкретног на апстрактно. На школској табли је место, на ком треба ученици да науче правила: не треба им их казивати, него нека их сами извађају из примера, који им се стављају пред очи и о којима се пенитијују, да се науче да посматрају, да размишљају и да суде. Таким начином за изналазење правила негује се суд и разбор још више него памтење. Последње својство не сматра се више као од претежне вредности. Њему се ништа не поверава, што није најпре разум стекао и задаћа се његова ограничава на то, да чува складиште научених правила.

III. Да се добро разуме правило нужно је још да је настава *проста*. Већ наочигледност допринеће много, да јој даде тај карактер; али учитељ треба да је још што простији у свом излагању; разјашнења нека су му што јаснија и што разговетнија; тако ће говорити, да га разуму и последњи његови ђаци. Он треба тако да наставља, да се сви могу да користе. Та цел ће се само тако постићи, ако је учитељ добро спремљен. Без спреме не достајаће настави и самог вештог учитеља она једноставност и она јасноћа, која уноси светлост у дух децији. Учитељ мора дакле унапред да определи предмет свог предавања и облик наставе, по ком ће да излаже градиво; он ће обележити пут, по ком ће се управљати при свом излагању; прећи ће у глави цео поступак, којим ће да се служи; саставиће примере, помоћу којих ће да изведе правило; једном речју потражиће сва средства, која су подобна да остваре интелектуалну, моралну и утилитарну цел предавања.

IV. Стечено знање пема никакве вредности ако ученик не уме њим да се послужи, да га употреби, да се њим користи. Није дакле довољно, да се правило добро схвати, него је нужно, да га деца знају да примене где треба с разумевањем. То значи да граматикална настава треба да буде *практична*. Ако се предмет често примењује, ако је начело изведено из примера папи-

санпх на табли, као што смо горе рекли, онда предавање већ има практички карактер. То није доста: неопходно је да се пуште ученици да много говоре и да им се стави у дужност, да после разјашњења сваког правила траже примене, које се непосредно односе на исто. „Ако желите да Вам ученици науче језик, вели М. Бреал, а Ви их пустите да говоре и опет да говоре и увек да говоре!“ Њихова улога је, у истини, често врло пасивна: не побуђујемо их довољно да мисле и да исказују своје мисли; не разумемо увек да извучемо из њих све, што могу да даду. Пошто добро схвате правило помоћу примера, које је казивао учитељ, већбајмо их да изналазе сами сличне примере. Та непосредна примена је од велике важности. Школске задаће заслужују озбиљну пажњу учитељевој: оне су као неопходна допуна и оверовлење предавања. Исте треба да су у непосредној вези са правилом, које се учио, да нису ни одвећ дуге ни одвећ тешке, да су тако, да их могу да направе сви ученици.

V. Граматикална настава ваља да служи општој цели васпитања т. ј. *да вежба интелектуалне способности, да даје корисна знања и да унапређује морално усавршавање.* Учитељу је дужност да добро нази на избор примера: ништа празно, што ништа не говори духу ученика; ако смо ради да им негујемо разум, ваља покрепути у њима идеје. Такођер се ваља клонити силетених или тавних конструкција. Ваља бирати реченице, које су коректне, јасне, па и елегантне; које увек буде какву мисао или какав осећај; које пружају какву моралну истину, какво корисно познање, какав здравствени савет, какво правило за пошашање, какву одушевљавајућу црту; које сећају на какав важап догађај, на какав велики проналазак, на какву знатну повесничку чињеницу, на какву појаву у природи. Прва тежња учитељева треба да је управљена на то, да му добро разуму смисао његових речи, дух њихов ваља анализовати, да се небп ученици задржавали код голих речи. Што смо рекли за примере важи у сваком погледу и за примењене задаће, које треба увек да су тако, да пазову размишљање ученика и да обогате њихов дух или да им образују срце.

(Le Progrès.)

А. Бајо.

WWW.UNI-N.S.A

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

НАЦРТ ЗА НАСТАВУ У ПРАВОСЛАВНОЈ ВЕРИ

у основним народним школама.

IV.

(Свршетак)

У недељу пред Божић и на Бањи дан тумачи се евангелије о рођењу Христовом из евангелиста Луке гл. 2. што се у очи Божића на св. Литургији чита, и разјашњују се црквени обреди и домаћи побожни обичаји божићни. Први и други дан Божића, на св. Стевана, на ново љето и о Богојављењу читају се, тумаче и својим речма приповедају св. евангелија и апостоли и тумаче се црквени обреди у те дане, а затим се пред св. Саву (14. јан.) приповеда животопис овог светитеља. У недеље после Богојављења кад се читају по реду евангелија о Закхеју (32), о Митару и Фарисеју (33), о изгубљеном сину (34) и о страшном суду (недеља месопустна), имају се брижљиво научити, приповедати и за поуку употребити дотичне повести односно притче еванђелске, и особито поуке давати на читања из посланице апостола Павла Тимотеју, што се 32. и 33. недеље читају. На белу недељу тумачи се апостол и евангелије, а ово се последње по том и за учење на памет задаје. У две потоње недеље, као и на белу недељу после подне даје учитељ деци поуке о посту и о обредима црквеним у време поста и тумачи им особито стихиру: „Возсеіа благодать твоя Господи“ коју деца у цркви и на катализима (односно у школи) за време великог поста поје.

На три јерарха тумачи се апостол и евангелије и казују се кратке црте из живота христијанских учитеља: Василија Великог, Григорија Богослова и Јоана Златоуста. На сретеније само се евангелије тумачи.

За време великог поста у место недељних евангелија и апостола читају се и тумаче страстна евангелија особито она што се на велики четвртак на св. Литургији и на велики петак на в. черњу читају. Од апостола читају се и разјашњавају у то време апостол на цети, и на вел. четвртак (које старији ученици и на памет уче); затим апостол на велики петак и на велику суботу. У исто време упознају се ученици са значењем црквених обреда за време цветне недеље и страстне седмице. На каталогу велике суботе чита се и тумачи прво васкресно евангелије, што се на литургији тога дана, а по неки мести и пре јутрења о Ускресу чита.

Први дан ускреса чита се и тумачи апостол и евангелије ускршње; други и трећи дан апостоли и евангелија за исте дане прописани. То се исто чини следећих недеља и празника све до духова. О Ђурђеву чита се апостол и евангелије тога празника с тумачењем и казује се животопис св. Ђурђа. — Први дан духова само се апостол тумачи и по њему се казује значење празника а други дан се апостол и евангелије тумаче, односно апостол се понавља и на памет учи. Уједно се упознају деца и са знањем обреда црквених на исте празнике.

У недељу свију светих чита се и тумачи дотични апостол и евангелије. Друге недеље после духова особито се тумачи и за учење на памет задаје апостол: „Слава и честь и миръ всякому дѣлающему благое“ (Римь 82), а треће недеље брижљиво се тумачи еванге-

лије „Свѣтилникъ тѣлу естъ око“ (Мат. 18). Четврте недеље после духова чита се и тумачи апостол и евангелије, а пете шесте и седме само се апостоли читају и тумаче.

Како у том већ наступају ферије школске, то се са овим морамо у народној школи задовољити, а међутим старију децу упућивати ваља да у недељне и празничне дане из своје књиге апостоле и евангелија славенски и србски родитељима и сродницима својима побожно прочитавају ради душевне користи своје и својих домаћих.

Осим тога ревностни учитељи и катихете упознају старије своје ученике пред призиванијем св. Духа са значењем јектенија, апостола (Ефес зач 218) и евангелија (от. Марка зач 44) што се чита о призивању Св. Духа, а само то евангелије задају да старији ученици на изузет науче. (Види „Чини благословеніе од 192—200). Тако исто поступају они са тумачењем јектенија, тронара, апостола и евангелија из молебног пјенија на нову год. (види иста књига 201—209); на царски дан (види исте књиге стр. 181—191) и о Благодаренију на свршетку школске године (види исте књиге стр. 165—180). Притом у даним приликама више пута за време школске године имају се прочитати и протумачити апостоли (Солуњаном 270 и Коринтјаном 163) и евангелије (от. Јоана зач 16) што се на опелу и на службама за упокој читају и садрже у себи науку о васкресењу мртвих и о вечном животу.

Како у добро уређеним обштинама постоји обичај и ред, да ученици III., IV., V. и VI. разреда и за време летњих школских ферија недељом и празником на каталог и на службу Божију долазе, то ће ревностни учитељи и катихете и за време тих ферија недељом и празником од 8—³/₄10 часова пре подне држати предавања из науке христијанске, и у то време ће за прве три четврти учитељ спремати децу за појаше одређенога за читање апостола, а затим ће свештеник катихета тумачити тим старијим ученицима апостол и евангелије дотичне недеље или празника. Особити се обзир има узети на учење апостола и евангелија на преображење и на велику госпојину.

Сви ученици старијих разреда ваља да имају књигу: „Апостоли и евангелија у празничне и недељне дане преко целе године са преводом србским од епископа Платона“*).

Вероучитељи и учитељи свију школа, у које иду мушка и женска деца православне вере обвезани су сву ту децу преко целе године доводити из школа у храм Божији уочи сваке недеље и заповедног празника на вечерње, које се има тога ради тек по свршетку школских часова зими у 4, а лети у 5 часова држати а недељом и празником са каталога имају их доводити у цркву на св. Литургију. Где је могуће имају старији ученици сваке недеље и празника, а одраслије женске ученице у летње празнике и на јутрења с родитељима својима долазити.

Сви ученици православне вере имају такође долазити из школе

*) Приметити имам да се на усекновеније Јоана Предтече има почињати апостол овако: „Во дни оны, Рече Павелъ къ людемъ; Якоже скончаваше Иоаннъ теченіе и т. д. — јер се текст почиње из средине говора Апостола Павла.

на прејосвећене службе средом и петком и прва три дана велике седмице, а те службе ваља да се по свршетку школских часова у 11 сата пре подне почињу. Јошт су дужни сви ученици са својим учитељима у одређено време четири пута у години, и то прве недеље или суботе сваког годишњег поста причестити се, пошто су се пред тим исповедили. — Такође имају они присутствовати на службама Божијима на Бађни дан и крстов дан (у очи Богојављења), на велики четвртак и суботу, на бдјенију часовима и вечерњу великог четка, на вечерњу у очи чистог понедељника као и о јутрењу и служби Божијој на Лазареву суботу и на Видов дан. Притом на свима литијама што се у празничне дане у месту том носе имају такође ученици и ученице са својим наставницима присутствовати, као што су литија Богојављенска, светосавска, ускршња, храмовног празника, о врбици, приликом светења жита, ход на гробље други дан духова итд.

Православни свештеници, катихете и народни учитељи строго су обвезани око васпитања и образовања христијанског поверене им младежи србске у духу своје свете вере старати се и по овом наставном нацрту у свему најточније поступати. В.

ГИМНАСТИКА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА.

Српски од Гиге Војновића учитеља.

(Свршетак.)

Неопходно је нужно како по сретно васпитање тако и по успешну наставу, да ученици сједују на лозима својих учитеља, а кога деца љубе, онога ће драге воље и слушати; љубав дакле рађа вољу, воља послушност а производ оботрога биће наравственост. Да учитељ своје ученике томе привикне, да се о тим добрим странама својих ученика осведочи, имаће најбоље згоде код гимнастички вежба. Гимнастика ће јако оснажити вољу у детета; оно ће отрпети и мање болове а само да изведе оно, што и друга му браћа изведоше и да не изостане из кола и реда својих сугругова. Гимнастика је право семениште послушности. Ту нема ничег другог до ли заповедања и слушања. Код гимнастички вежба нема времена дангубици; ту престаје расејаност а прва је брига, да се учитељева реч оживотвори, да се налог без и најмањег оклевања изврши. Без праве, брзе и безусловне послушности ученичке, не да се гимнастичка настава ни замислити. Код гимнастике се дакле иште послушност у највећој мери и што се дешавали случајеви, да је овај ишчашао ногу, онај покварио руку и др. и то све при гимнастичким вежбама, зна се, да је узрок лежао само у непослушности и непоштовању учитељеви напутака и налога. Учитељ је дакле приморао да строго изведе у деце послушност, а којим би путем имао поћи да до послушности дође — рекосмо мало час. — Са гимнастичким вежбама, вежбају се и развијају складно сви делови нашега тела а искуством је засведочено да су људи у којих су у једној мери складно развијени органи за варење, мишићи, живци и други прибори нашега тела, — да су ти људи много мање наклоњени неморалном животу него други, у којих су извесни прибори заштунени или преразвијени. Услужност, искреност, дружење — то су врлине, које красе сваког правога гимнастичара.

Остаје нам још, да посмотримо гимнастику и са *отачаственог* гледишта.

Држава хоће снажне борце, здраве и јуначке војнике, у којима је и воље и снаге за одбрану и нападај. Одбрана се само онде и замишљати може, где се противнику извесна мера јачине супрот ставља.

Задатак је дакле школи, да своју учини и у корист горњих захтева државе и отачаства.

А чиме би она већма удовољити могла том праведном искању, него гимнастиком. Веле неки: од кад је барута, престало је Краљевића Марка; тим би као хтели рећи, да војник баш не мора бити снажна и кренка тела поред доста барута и ваљаних веридлових и пободијевих острагуша. Је ли истина? А да за што се пушци назађује бајонет? За што ли сабља и копље у копаника? Одговорити на ова питања није тешко, а из тога одговора свакако излази, да је јачина појединца и целине важан фактор и у практичном животу а нарочито у војништву. Најприпознатији стручњаци никад не приписиваху победе црногорске — особитој системи пушака а не ни сретном терену, него нечем другом а то је: јунаштву наше браће Црногораца. Којекакви кенеди и богађеви и нису, нити могу бити јунаци.

Дурашност, одважност, све то није ништа случајно, него се ово појављује само тамо, где је сазнање и осећање крестости и снаге. То осећање на и осведочење о извесној телесној крестости и снази, даје човеку полета у толикој мери, да изврши и оно што људски умови држаше за немогуће. И зар може бити веће славе него назвати се победиоцем и при најнезгоднијим положајима у каквом Вучјем долу? или онамо ће се вели:

„А турска је сила многа,
Шесторо су на једнога“

подвикнути:

„Ево кнеже Осман-наше,
Турци ми га жива даше,
А да није самцу туга,

Довешћу му скоро друга,
Исто тако жива здрава,
Босонога гологлава“

Школа треба да на дечије телесно васпитање много нази а да узмогне већ у маленом ученику положити темеље будућем јунаку, бранитељу земље и огњишта. Школа има да припрема ученике и за практички живот, али у сваком позиву у практичном животу без разлике, тећи ће свагдањи послови далеко чистије и лакше, ако је човек поред развијенијег ума — и телесно снажан. Пак и ако има људи, који су телесно слаби и ипак високоучени, то је њихово знање и ученост више мање мртав капитал, од кога свет нема у оноликој мери користи, колико би имао, да су ти људи уједно и телом крени!

ПЕТО ПИСМО ИЗ ПИРОТА.

Штовани г. уредниче! Све до данас не могах продужити извештаје, које сам вам однео слати. Узрок је томе рад школски и припрема за годишњи испит. Но сад пошто сам највећу бригу и отговорност за ову годину скинуо с врата, долазим продужити писма моја, са којима сам рад

извести вас још о ономе, о чему досад говорио нисам. Ред је дошао дакле, да поведем реч и о нашим основним школама, о њиховом раду и напредовању.

Какве су нам школе у Пироту и колико напредоваше за ово кратко време српског рада, видићете из овог кратког нацрта. Није ми истина намера приликом овом критички изнашати на јавност рад наших школа, нити да оцењујем поједине чињенице њихове; но опет притајити нећу добре и зле стране њихове.

У Пироту постоји за сада главна мушка и женска школа са четир разреда но у више одељења. Ова одељења уопште су у пракци у нас, па и у оним се местима практикује, где ни најмање потребе нема. У Пироту на против оваково што има места, јер то захтева и сам положај места а и множина за школу способне деце, а и домаћи језик, који много отештава наставу.

Поједини разреди подељени су овако. Први разред мушке школе подељен је у три одељења, у којима раде два учитеља и једна учитељица; други је такође подељен у три одељења, и у њима раде два учитеља и једна учитељица; трећи је разред само у два одељења са два учитеља, а четврти постоји за себе и налази се у центруму. У женској школи радише досад само три учитељице и то једна у I, једна у II, а једна у III, и IV. разреду, и овој последњој додато беше неколико деце и из I. разреда.

Школе се једне налазе у Тихобарском а једне у Пазарском крају. Редовно школу походише ове године 760 ученика и ученица; но идуће школске године надати се је много већем броју, почем ће се морати основати још неколико разреда на Стамбол- и Јасен-капији, који крајеви мало више удаљени стоје од вароши, те немогоше деца из тих крајева долазити у школу.

Свршетком ове године свршило је поједине разреде и то: I разр. 289; II. разр. 260; III разр. 129 и IV. 33 ученика и ученица, свега даклем 711.

Погледом на отештавајућу околност у језику, успех је у опште био врло добар, што је управ доказ да се учитељи трудише, и резултат њихова рада осветла им образ пред школом и пред својом влашћу.

Деца су у опште бистра и лако схваћају све оно што им се како ваља представи. Ово се најбоље познати дало по умном израчунавању већих и тежих задатака, где је потребна мало јача и сталнија комбинација. У овоме се предмету одликоваше ученици наших школа, а то је доста јамства, да ће од такве деце постати некад ваљани људи, ваљани грађани и дични синови мајке Србије.

Не мање је учињен знатан корак и у српском језику. Овоме је највише допринео говорни приповедајући начин, ког се учитељи у опште строго придржаваше. Шта више, пазише у опште сви, да им деца на стављена им питања свагда одговарају у подпуним реченицама, и да своје говорне погрешке сами исправљају. И ово је заиста једини начин, којим се долази у школи до чистог и правилног говора.

Из историје српског народа и старих народа а у сајузу са земље-

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

писом Србије и земљишном општим, pokazаше ученици старијих разреда отличан успех. Деца у опште схватише оба предмета подупно и са највећом сигурношћу а чистим српским језиком приповедеше поједине историјске приче и кретања појединих народа показиваху и на земљишној карти. Оба ова предмета предавана су без икакве књиге, но једино казивањем, упућивањем и тумачењем учитеља.

Народно певање и црквено појање знатно је унапређено. Деца у опште добро и радо певају и не само у школи, но и у кући, у нољу при игри и свуда где се у слободи нађу. Црквено појање уведено је Карловачко у два гласа и ученици IV. разреда певаше редовно у цркви недељом и празником. (Свршиће се).

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Српску вероисповедну школу у Г. Карловцу,) која је као већбаоница спојена са тамошњом српском препарандијом, прогласила је земаљска влада за јавну школу.

(У вишој женској школи у Панчеву) било је на крају прошле школске године свега 83 ученице. У почетку године било је уписано 94, од којих 78 из Панчева, а 16 са стране. — Професор исте школе Павловић дао је оставку и отишао је у Београд за жељезничког инжењера.

(Српске школе у Вршцу) полазило је прошле школске године редовно 557 ученика и ученица. Свега је било уписано 703 деце. Управитеља г. капелана С. Бошковића отликовало је Њ. Високопреосвећенство епископ Емилијан Кенгелац црвеним појасом за ревностно и бесплатно отправљање управитељске дужности.

(Из Шајкашке.) Што је у овом листу јављено, да је бачко државно школско надзорништво учинило кораке о квинквеналу учитеља шајкашки, те да ће се и то извести, то се и збило. Ово дана стиже од бачког жупанијског управног одбора наредба на општине и местне школске одборе, да сви учитељи — поименце — које је „Штатут школеки за бившу угар. војену границу од 1877. у звању затекао, имају накнадно добити припадајући им квинквенал за прошле две петогодишњице, а тако и у напред да примају односну повишицу месечно заједно са основном платом њиховом. Када је пре неколико месеци бачко школско надзорништво од општина и одбора школски искало исказе о времену службовања учитеља општинских и колико који има плате у новцу и натуралијама и по томе рачун колико коме припада квинквенала, тада је свака општина друкче рачунала и тумачила смисао закона о томе. То се сада види; јер је озго решено: да се квинкв. рачуна само на плату у готовом новцу а не у натуралијама (рана, дрва, огрев, земља, стан) а важи од 1871. год. јула 16. Те тако који учитељ има годишњу плату 400 ф. примио је до 16 јуна т. г. 200 ф, у име квинквенала и у име тога има годишње 80 ф. да прими уз обичну своју плату за време текуће петогодишњице. — Дакле ово се тиче само они учитеља, које је комувални школски закон од 1871. односно 1877. у Шајкашкој затекао у звању. За оне учитеље, који су овде од како су школе покомунаљене а то је било 1878. год. вели §. 19. „Учитељи по овом закону наименовани, немају право на квинквенал“. О оним

учитељима, који су од 1876. na до 1878. или од полит. општина и бивши војени власти или од 1872. na до 1878. од црквени општина постављени односно избрани: куда да припадну? Првима, који добијају квинквенал или другима, који немају право на квинквенални додатак, учитало се школско надзорништво у министра просвете. Још ваља знати, да постојећи комунални закон прави разлику између учитеља, који су у звању затечени, кад су школе покомуналене (1878.) и ових, који су од садањих државних школ. власти наменовани тим, што су ови последњи као и сви вероисповедни позвани и увршћени у чланство и право постојећег мировинског учитељског фонда, а први да немају право на исти, него ће се основати за њи и с њима други (?) мировински фонд са другим још горим штатутима у Тамишвару. То је ваљда узрок што ови имају право на постојећи мировински фонд а други не. Све ово нека је знања ради браћи учитељима у Банату, који још нису примили квинквеналну повиницу. Вредно је још напоменути, како су амо све општине и школски одбори поменути наредбу о квинквеналу без и најмање приметбе или демонстрације саслушали и извршили, што би без сваке сумње чиниле и по наредби наши вероисповедни и пародно-црквени власти. И заиста, неби се противиле ни жалиле као што то неки мислише на меродавном месту. Та не противише се ни другим сличним наређењима и платама. (С. Ј.)

(Течај маџарског језика у Баји) завршен је 6. авг. по нов. кал. у 10 сати. Следећег дана био је писмен испит, где је за израду задата тема: Сравнивање краве и коња. На испит је дошло 22 учитеља, од којих 1 пошто није имао учитељско оспособљење није приуштен усменом испиту. Исти је обдржан 8. авг. од 7—10 и 9. авг. од 10—11 у присуству држ. школског надзорника Ф. Цирфуса, чланова упр. одбора др. Паје Ивановића, Јосефа Хорвата и др. Х. Ламбергера и предаваоца др. С. Барча и Кр. Бочкаије. Испит положише са отличним успехом 7, са добрим 6 и са довољним 8 учитеља. У седници после испита изјавио је др. П. Ивановић највеће задовољство, што су српски учитељи тако изврсно одговарали. Наш поштовани дописник жали нам се, што се наши најбољи учитељи нису хтели да подвргну испиту, него су већ пре отишли из Баје.

(Списак велика гимназија у Новом Саду.) Дobili смо извештај исте за школску годину 1880/1. У извештају се налази једно красно предавање проф. А. Сандића о Србијанци Симе Милутиновића Сарајлије. Учитељско особље састојало се из 13 лица. Ученика је било 237, од којих 215 православних, 17 римокатолика и 1 мојсијеве вере. Из Новог Сада било је ученика 56, из уже Угарске 106, из троједне краљевине 74 и из страних земаља 15. У 8. разр. било је 14 ученика, који су сви положили испит зрелости.

(Ц. кр. реална гимназија у Сарајеву) издала је и ове године своје извешће. На челу истог налази се дуга расправа у латинском језику од проф. Перушека, којој је смисао тешко погодити у програму дворазредне гимназије. Вредни управитељ др. И. Зох, који је већ својом лањском расправом о електрицитету привукао на себе пажњу научног света, саопштио је неколика фитофенолошка посматрања. Учитељско особље састојало се из 11 лица, од којих 4 катихете и 2 учитеља за слободне предмете. Српски

језик наведен је у науковној основи као „земаљски језик.“ Почетком идуће шк. године преместиће се завод у новосазидану зграду. Међу наредбама највише интересује она високе земаљске владе, којом се уирава позива да конфискује књиге, које немају печат кр. хрв. школске накладе; инак се употребљавало и више српских књига. На крају године било је 99 јавних и 2 изванредна ученика и то у I. разр., који је имао паралелку, у сваком одељењу по 41 и у 2. разр. 17. По вери је било римокатолика 39, православних 26, евангелика 3, мохамеданаца 12 и израјелита 21. Из Босне и Херцеговине било је 84 ученика, отуд 45 из самог Сарајева. По народности је било „Хрвата или Србаља“ 75, Немаца 6, Шнањолаца 18, Маџара 2, Француз 1. Сведочбу I. реда с одликом добило је 14, I. реда 40, I. реда са поправком 7, II. реда 10, III. реда 20, а никаккову 8. Међу одликашима је у I. разреду и један мухамеданац Тамил Карамехмедовић из Требиња. Идуће школске године отвориће се и 3. разред. Извешће је штампано наизменце латиницом и ћирилицом.

(Испит зрелости у карловачкој гимназији) испао је ове године доста трајаво. Од 14 матурираната проглашени су само 5 за зреле. „Застава“ примећује на ту вест: Оволико падање наше јамачно свакоме у очи. Карловачки ђаци могли су се свагда мерити са ђацима првих гимназија у нашој држави; на је доиета чудно, да је ове године толики број ученика на испиту пропао. Очекујемо обавештаја из Карловаца о овоме факту, којем се нико у нашем народу неће обрадовати.

(Главни збор просветног савета) отворен је 12. авг. у Београду. Задатак је тога збора, да претресе предлог о новом наставном плану за више и ниже гимназије и да о њима своје мишљење изрече. („П. г.“)

(Просветни савет у Србији) решио је, да се „Примери за латинске облике“ од Стевана Лекића, професора гимназије новосадске, штампају, а писац да се награди са 50 динара од штампана табака.

(Виша девојачка школа у Прагу) претвориће се по одобрењу градског већа у лицеј.

(У учитељској школи у Београду) положили су на крају школске године учитељски испит 22 ученика и то у опште са врло добрим уснехом.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

23. Народни леџик поука о животу и здрављу пише Др. Милан Јовановић књига седма. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1881. 8. с. 60. Цена 25 нов.

И ова књига одликује се добрим садржајем. Први чланак „Отрови, у кући и ван куће“ бави се петролеумом; у другом „Мицање и рад“ показује се, да је то двоје кључ здрављу; у трећем „Је ли пробитачно давати деци сисаљке“ казује се, каква треба да је сисаљка, па да буде од користи; у чланку „Како се справља крв“ говори се о важности хране, коју једемо; чланак „Дечије болести“ говори о кашљу, где се међу осталим као главно средство за кашаљ истиче чист и свеж ваздух; идући чланак „На што је белило?“ износи штетне последице белења, где ћемо да приметимо, да је и белило од визмута, а то је т. з. турско белило, штетно

по здравље; у последњем чланку „Обичаји, што нас тару и море“ осуђује се пошање тешких болесника у манастире и цркве.

Не можемо доста да препоручимо ову збирку нашем народу. Колико је нужна свакој кући, толико и још више потребна је нашем евењству, које ће се из ње научити, с ког краја почиње снажење народа. Свака је књига једнако занимива и поред неисцрпног материјала а показане вештине и воље пишчеве, можемо поуздано рећи, да ће таке бити и идуће. Писац умеће у разлагање своје доживљаје и искуства, што их је као мало који Србин имао прилике да стече путујући као лечник на мору у разне крајеве наше земље, где је познао многе народе и њихове обичаје. Тако он вешто снаја поучно и занимиво и жалосно би било, да му његове, књиге народ достојно не прихвати.

24. *Рачуница (аритметика)* за прва три гимназијска разреда, за више девојачке школе и сродне им заводе. Израдио по дру Фрањи Мочнику и др. *Андреја М. Марућ*, гимн. професор. У Новоме Саду издала књижара Луке Јоцића и др. 1881. Вел. 8^о с. 280. Цена 1 ф. 50 н.

Име Мочниково тако је добро познато у школској књижевности, да је већ то једна гаранција за ваљаност дела, које је пред нама. Али и српски преводилац оди. прерадилац учинио је своје, да књига одговори својој цели. Скоро свуд му је пошло за руком, да се служи лаким и разумљивим језиком, а то није баш тако лака ствар код књига ове врсте. Цело дело раздељено је на 6 одсека. Иза кратког увода учи се у оде. 1. и 2. упоредо рачунању са целим и децималним бројевима, што је за виши степен наставе, ком је књига намењена, сасвим умесно. Слажемо се, што се код множења, кад је множилац број од више цифара, препоручује, да се почиње да множи са цифром на највишем месту (а не као што је уобичајено са оном на најнижем), јер је то zgodна припрема за скраћено множење и делење, па које се практично толи важне методе узима у делу достојан обзир. Само на с. 38. ваља у оба правила да се исправи, да се као коректура не узимају само десетице, него и јединице кад их је 5 или више, као што је и рађено у изведеном примеру. У 3. одсеку предузима се дељивост бројева, где су кратко и јасно наведене белеге дељивости, само је по нашем мњењу требала да дође и белега за 11, коју често требамо а не може се сматрати, да је тако тешка. Изпалазење најмањег заједничког мултипла изводи се истина на основу разлагања у факторе, али је ипак задржана стара схема, која је сувише механичка. Ми би препоручили просто разлагање у факторе, те множење највиших потенција. У 4. одсеку предузети су обични разломци, а у 5. и 6. одношаји и пропорције, где су хвале вредним начином наведене све грађанске рачунске форме. Технички изрази примљени су у великој потпуности и разјашњени су као што треба. Дело се завршује практичним додатком о најважнијим мерама и новцима.

Сад неколико замерака. Г. проф. А. М. Матић неће да разликује у српском *једно* (јединку) од *јединице*, што чине сви други језици: у Маца *Einheit* и *Einer*, у Маџара *egység* и *egyek* и т. д. Што је пропустио да ту разлику постави, то је узрок тешкоћи излагања, која се примећува на првим листовима. Уопште има више одредаба, које требају добру пилу.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Тако не стоји, да сваког предмета мора да је много (с. 1.) нити је обичај, да се што *бележи* усмено (с. 1.) Ни правило на с. 20.: „Ваља ли нам од броја каквог одузимати два броја, сасвим је свеједно: резултат је исти, ма их у ком реду одузимали“ не одликује се узорним слогом. Код бројева је ваљало навести и милијарду, а уз римске цифре требало би да су нашли место и наши црквени знаци за бројеве, као што то чине и Руси у својим аритметикама. Неке нам ствари нису доста елементарне, као н. пр. правило на с. 12. „Ваља ли суми додати какав број, додаћеш га само једном суманду“ и тако код свију операција. То увлачење алгебрајичних појмова није овде на месту. Кад се пита колико је 56 и 30, онда по ономе што учи г. проф. А. М. Матић у својој аритметици (а тако треба и да остане у елементима) није ученику број 56 никаква сума, него један суманд. Лакше се постиже иста цељ на том степену т. з. растварањем бројева. На с. 23. није у четиту нужно оно „али“, јер ставља у противност 10 јединица и 1 десетицу, а баш би требало истаћи истоветност бројева, што се додају. Најпосле да приметимо, да не одобравамо, што су као главни називи за рачунске операције стављени латински изрази. Потписани није ништа мање него *нуриста*, али мисли да су називи: сабирање и т. д. стекли у српском језику бар исто толико грађанског права као и они страни.

Али све те и још друге ситније замерке, које би могли да истакнемо, не побијају вредност делу, о ком је реч. Оно ће с успехом моћи да се употреби осим у гимназији још и у вишим девојачким школама, којих цео рачунски програм обухвата, а тако ће исто добро послужити и у пренерапдијама, где су ученици морали досада да уче аритметику без књиге. У делу проф. А. М. Матића налази се обилно примера, за које ће моћи ученици и код куће да се спремају, те мислим, да се не варам, кад кажем, да ће појава истог имати за пријатну последицу оживљење аритметичке наставе у нашим школама. Да ли су сви примери као што треба, о том ће моћи да суди истом пракаса; по летимичном прегледу рекли би, да им неће бити много мана.

Папир, на ком је дело штампано, истина је лош, али штампа је крупна, а многобројни рачунски знаци и диспозиција бројева израђени су са толиким техничким савршенством, да дело и са те стране заслужује сваку препоруку. Само је цена за прилике наших ученика сувише велика и жалили би да та околност усмета проћи дела, које је тако корисно и тако нужно. По нашем мњењу требало га је разделити у две свеске, и ако можда накнадна књижара може накнадно да прими тај предлог, онда би то доста допринело, да се дело што више распростре.

М. Петровић.

РАЗНО.

(*Црна Гора.*) Прошле године установило је Њ. В. кнез црногорски у Никшићу једну пољско-привредну постају, којој је задатак, да се бави око културе стоке и производства млечне привреде и свију продуката, који од млека постају. Иста постаја изложила је ове године своје производе на међународној пољоделској изложби у Белгији и одабрани суд те

изложбе досудио је Њ. В. кнезу Николи највишу награду за изложено масло и скоруп и подарио му велику сребрну медаљу, а управнику никшићскога завода г Швалеју подарио је исти суд другу једну медаљу за изложено његово сириште. Тај успех на привредном пољу обрадоваће без сумње сваког Србина.

(*Књижевност.*) Достављено нам је дело: „Милета. Приповетка из српског живота написао Петар Деспотовић. (Прештампано из „Родољуба“). Цена 60 нов. Издање књижаре Миливоја Каракашевића у Сомбору.“ — Добисмо 1. и 2. број „Српских идустрованих новина.“ Како садржајем тако и сликама приказале су се најлепше. Услови претплате налазе се у 11. броју нашег листа. Нека су што топлије свима препоручене. — М. Т. Фрачковић у Вршцу позива на претплату на дело „Домаће васпитање“, које излази у месечним свескама. Свеска 1. и 2. већ су изашле. 1. кошта 15 нов. а све друге 10 нов. Претплатницима на по и на целу годину шаље писац свеске о свом трошку.

(*Племенита задужбина.*) Госпођа Терезија Кањижа рођ. Чолаковића из Уљме оставила је у свом заветном писму штипендију за једно ваљано сиромашно дете без разлике пола, српске народности а православне вере из Уљме, које се за учитеља одн. учитељицу изображавати има, али ако би исти питомац хтео и више што да учи, има му се опредељена штипендија и даље издавати док не постигне своју цел. („З.“)

(*Највише зраде на земљи.*) Прошлог лета доготовљен је дђм у Келну и он је сад највиша зграда на земљи, јер је висок 160 м. Црква св. Николе у Хамбургу висока је 144·2 м., св. Петра у Риму 143 м., минстер у Страсбургу 142 м., Хеопсова пирамида 137 м., црква св. Стевана у Бечу 135 м., дђм у Фрајбургу 125 м., у Антверпу 123·4 м., у Фиоренцији 119 м., црква св. Павла у Лондону 111·3 м., дђм у Магдебургу 103·6 м., варошка већница у Берлину 88 м., Богородичина црква у Паризу 71 м.

НЕКРОЛОГ.

25. јуна преминуо је у Котору први консисторијални прота **Константин Јовановић**. Био је члан месног школског већа, те је као такови допринео много користи Српству у Котору. Вечан спомен оставио је себи тим, што је г. 1848. подигао прву српску школу у Котору. — 5. авг. преминуо је у Загребу подпуковник *Стеван Шилауер*, предстојник наставног одељења уз бившу крајинску земаљску владу. Ударила га капла у предсобју бановом. Било му је 56 година. Под његовим руковођењем покомунаљене су школе у хрватско-славонској крајини — 6. авг. преставио се у Глајхенбергу *Аладар Молнар*. Родио се г. 1839. Био је секретар и после оделни предстојник у угарском министарству просвете, док је Етвеш био жив. После смрти Етвешове оставио је звање. Његовим саучешћем произведена је организација школа у Угарској и школски закон од г. 1868. у многим је његово дело. Много се заузимао у последње време за хуманитарне заводе, те је жртвом свог малог иметка основао издавалиште у Фиреду.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Сврш. приправник Милан Пастић изабран је за учитеља у Сентоману, а учитеља у Чоки Гавра Грбић за учитеља у Оросламошу.

УПРАЖЉЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељски помоћник у Лалићу. Плата 150 ф., $\frac{1}{4}$ сесије урбар. зе. мље (даје се под закуп за 300 ф.), $1\frac{1}{2}$ хв. дрва, $1\frac{1}{2}$ хв. сламе, стан и од погребна и парастоса 50 н. Првенство имају, који се лично пријаве. Рок до 22. авг. Молбенице се шаљу председништву цркв. шк. одбора у Лалићу.

— Тражи се учитељ у Ботошу. Плата 400 ф., 3 хв. дрва, 1 ланац земље и стан. Иште се потпуно знање мац. језика. Рок до краја авг. по нов. кал. Молбенице управљене на управни одбор торонталске жупаније шаљу се држ. шк. надзорништву у Бечкерек.

— Тражи се учитељ и појац у Ровишћу (поджупанија крижевачка, пошта Св. Иван-Жабно). Плата 350 ф., 24 к. мет. дрва, стан и врт. Рок до 4. септ. по нов. кал.

— Тражи се учитељ у Дубици на Уни. Плата 300 ф., 6 хв. дрва, стан и 50 н. од погребна. Рок до 30. авг. Молбенице се шаљу српско-православном цркв. шк. одбору у Дубици.

— Тражи се учитељ у В. Будмиру у барањској жупанији. Плата у готовом до 60 ф., остало у нарави и стан. Рок до 23. авг. Молбенице се шаљу цркв. школ. одбору у Будмиру.

— Тражи се учитељ евентуално учитељица на општој пучкој школи у Батајници. Плата 350 ф., стан, 20 куб. м. дрва и 6 ф. писарине. Рок до 14. септ. по нов. кал. Молбенице управљене на Њ. П. бана шаљу се кр. котарском уреду у Старој Назови.

— Тражи се учитељ у Навлишу. Плата 500 ф., $4\frac{1}{4}$ ланца земље, стан и од укона 50 н. Рок до краја августа. Молбенице се шаљу цркв. школском одбору у Навлишу (код Врица).

— Тражи се учитељица у Мокрину. Плата је 442 ф. 90 н., стан, огрев и 3 ланца земље. Рок до 29. авг. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Мокрин.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА 18⁸¹/₈₂ ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1881/2. година 1. септембра о. г. по нашем старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) За приправнике, младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнаесту годину навршили и четврти гимназијални, четврти реални разред, или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајесту годину навршиле и IV. раз. србске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а притом су здраве и примерног моралног владања.

Једни и друге имају имају пријамни испит из славенског читања и из црквеног малог појања овде положити, да се види имају ли гласа за појање.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведоџбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Ученици, који желе стипендије из народних фондова добити, пошто се за приправнике упишу, нека молбенице тога ради са сведоџбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору. Пошто је платонеумски статут по одобрењу В. кр. угар. министарства измењен, то се овим отвара стечај до 7. септембра о. г. на све платонеумске стипендије.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 1. јулија 1881. **Никола Ђ. Вукићевић**, управитељ.

Србадија часопис за забаву и поуку уређује Стеван Ђурчић.

Ишла је из штампе шеста свеска са овим садржајем:

Монах Бенадије. Божићна успомена Милорада П. Шавчанина. (Серијетак).

По Швајцарској Путничка писма из год. 1863. Писмо треће и четврто. Од Ђорџа С. Симића.

Золтан Карпатија. Роман Мавра Јокајије. С мађарскога превео Ђорџе Поповић.

Кардиналова нећака. Прича. Од Емила М. Вакена. Превео М.

Из науке о језику. Од Јована Бошковића.

Историја српскога народа. Нашео Венџамин Калаји. С мађарскога превео Гаврило Витковић. (Продужење).

Листак: Читаонице. — Музикалије.

СРБАДИЈА доноси: песме, приповетке и приче из народног живота, путничке црте, новеле, романи и разне поучне чланке.

СРБАДИЈА излази у месечним свескама од шест табака, а стаје за Аустро-Угарску, Босну, Херцеговину и Црну Гору годишње 4 ф. Ради олакшице шаље се претплата из тих земаља на ову адресу: „Администрацији „Србадије“ у Земљу.

Сваки претплатник нашега часописа добиће у току године уз незнатну доплату једну уметнички израђену слику као премију.

Претплата се прима непрестано. Све свеске, које су до сад изишле, могу се још добити. —

Уредништво „СРБАДИЈЕ.“

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. уредништву „Славјанина“ у Рушчук. Лист Ваш не добијамо већ одавна. Молимо да нам јавите за узрок. — Г. М. М. сврш. богосл. у Глини (Хајтић). Од овог броја слаће Вам се лист у Глину, али молимо да накнадно пошљете претплату и за прошло време, пошто досад ништа платили нисте. -- Г. С. Д. учитељу у Калазу. Лист Вам дајемо у пола цене. — Г. М. Т. Ф. Било нам је немогуће, да штампамо све. Штампajte као додаток и радо ћемо примити уз лист, ако платите поштарину.

Уз овај број иде као прилог оглас школских књига од књижаре браће Јовановића у Панчеву.

Идућим бројем излази претплата свима онима, који су се претплатили на две трећине године. Молимо их, да нове претплату на време, како им се неби прекидало шаљање листа Још се могу добити сви бројеви од ове године.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.